

Kávéházi beszélgetés

Németh Zoltán költészetéről és a poszthumán líráról

Vendég: Németh Zoltán

A beszélgetést vezeti: H. Nagy Péter

KultúrKorzó – IrodalmiKorzó, Érsekújvár, 2018. május 10.

A beszélgetés hanganyagát N. Juhász Tamás dolgozta fel

Kis Péter: Jó estét kívánok, mindenkit nagy-nagy szeretettel köszöntök a KultúrKorzó első félévi utolsó IrodalmiKorzóján, amelyen bizonyos „állati férjekről” lesz szó, és Németh Zoltánnal folytat majd beszélgetést állandó beszélgetőpartnerünk: H. Nagy Péter.

H. Nagy Péter: Nagy szeretettel üdvözlöm Németh Zoltán barátomat, rengetegszer voltunk már hasonló asztalok mellett nagyon sok rendezvényen, ezzel azt szeretném mondani, hogy Zoltán életművét a kezdetektől figyelemmel kísérem. Ami ebben az esetben talán nem is baj, hiszen Zolival azt beszéljük, hogy a mai estének az elméleti keretét én szolgáltatom, és majd Zolit kérdezem az adott kötetről, amit feltűntettünk a meghívóban. 2016-ban látott napvilágot az *Állati férj* és 2017-ben megkapta a Szlovákiai Magyar Írók társasága által kiadott Forbáth-díjat, amely az adott év, időszak legjobb lírai teljesítményéért jár. Ez a díj megérdemelt volt véleményem szerint, egyöntetűen döntött így a választmány, és ha figyelemmel kísérik esetleg, vagy járnak az interneten, illetve olvasnak irodalmi lapokat, akkor láthatják, hogy a kötet fogadtatása kezd önmagáért beszélni, hiszen jelentékeny kritikuskok, igen jelentékeny elméleti felkészültséggel nyúlnak a kötethez, mint Nemes Z. Márió és mások. Bő fél évszázaddal ezelőtt egy nagyon fontos korszakváltás történt a művészetben, ami a mai napig meghatározza az irodalomról való gondolkodást; itt szeretnék arra utalni, hogy Zolinak megjelent néhány évvel ezelőtt egy...

Németh Zoltán: Azt hittem, hogy ötszáz évvel ezelőtt...

H. Nagy: ...erre vonatkozó monográfiája, amely a posztmodern magyar irodalom stratégiáival foglalkozik. Hogy hány stratégia van, abba most ne menjünk bele, nyilván több, a kötet hármát emel ki azokból a folyamatokból, amik körülbelül fél évszázada meghatározzák azt, hogy miképpen gondolkodunk az irodalomról, illetve a művészetéről. Bár *A posztmodern magyar irodalom hármás stratégiája* nem említi, de hadd említsek meg egy művet bemelegítésképpen, és egy picit ehhez az elméleti kerethez, amiben mozogni fogunk, talán hozzájárul, bár a példa első hallásra talán meglepő lesz. Tehát körülbelül fél évszázaddal ezelőtt (1967-ben) Michel Tournier publikált egy

regényt: *Péntek, avagy a Csendes-óceán végvidéke* a címe, és egy *Robinson-újraírásról* van szó. Már a cím is azt sejteti, hogy központi probléma lesz a történetben az, hogy ez a regény nem Robinson alakját teszi meg fő figurájának, aki egy szigetre vetődik, hanem azt a fickót, akivel a szigeten találkozik, vagyis Péntek kerül a centrumba. Fontos nézőpontváltás történik, és az, hogy Robinson kikerül az események centrumából, ezt a regény a következőképpen szituálja, vagy viszi színre, és ez volna fontos. Míg Péntek identitása, önazonossága azt lehetne mondani, hogy stabil a regény során, addig Robinsoné a szerint változik, hogy milyen állati és növényi környezetbe kerül. Itt azt lehet mondani, hogy ez a folyamat, amiről beszélünk, arról szól, hogy az identitás nem valamilyen stabil, hanem sokkal inkább átrendeződő, illetve fluid-jellegűként gondolható el. És ha feltehetnénk azt a kérdést, hogy van-e posztmodern líra, akkor egyébként nem magától értetődő, hogy ezt hogyan válaszoljuk meg, vagy honnan közelítünk hozzá, egy biztos, hogy az identitásnak egy ilyen jellegű felfogása jelenik meg abban a líratípusban, amit poszthumán lírának neveznek, és amely poszthumanizmus kontextusában elhelyezhető talán az *Állati férj* is első közelítésben. Zoli, az első kérdés, kérés az volna, hogy próbáljunk néhány megközelítési útvonalat, támpontot, vagy platformot adni ahhoz a kérdéshez, hogy hogyan közelítsük meg a poszthumanizmus jelenségét és miért fontos ez számunkra, és aztán utána rátérünk a kötet egyes részeire, és megpróbálhatom majd bemutatni a kötet konstrukciós elvét. De először nézzük a tágabb kontextust.

Németh: Köszöntök én is mindenkit, hát nem mondom, a poszthumanizmusba belecsöppentem. De az is igaz, hogy olyan kérdéseket tárgyal általában a poszthumán irodalomnak a fogalomköre, amelyek régóta foglalkoztattak engem, tehát általában ez a transzgresszió, a határokon való áthatolásnak a kérdése, ami folyton izgatott. És ez a határokon való áthatolás olyan szempontból is értelmezhető, hogy valamiféleképpen

Mennybe, Horváth Balázssal közösen, videó (Tiziano: Mennybemenetel), 2016

hogyan lehet meghaladni az emberi létezésnek a tapasztalati körét, vagy nyelvét, vagy a létformáit. És, hogyha most így a poszthumán felől gondolom el a saját eddigi írásaimat, akkor már eleve a *Perverzió méltósága* is valamiféleképpen értelmezhető innét. Ott is vannak például állatok ugye, különféle durva dolgokat csinálnak, és a *Kunstkamera* című könyvemnek a poszthumán tere így visszaértelmezve, számomra is most már egyre nyilvánvalóbb. Van ez a kifejezés egyébként, a már említett Nemes Z. Máriónak a tevékenységével kapcsolódik össze a magyar irodalomnak a kontextusában, és behoz különféle képzőművészeti meg társművészeti játéktereket, hát Nemes Z. Márió a német lírából indult ki, a német lírának egy-két évvel ezelőtt volt egy jelentős antológiája, az úgynevezett *antropocén líra* vagy lírafelfogás jelent meg ebben a kötetben. Egyébként ezt a kötetet per pillanat Székely Örs fordítja magyarra, és talán az Irodalmi Szemlében fog megjelenni belőle néhány darab egy előszóval. Székely Örs ebben az előszóban arról ír, hogy felértékelődtek azok a megszólalásformák, amelyek az emberi lét feletti, -alatti, -melletti létezésformáknak vagy „nyelveknek” ad lehetőséget, vagy pontosabban úgy is fogalmazhatnánk, hogy nyelvet adnak olyan létformáknak, amelyek nem rendelkeznek nyelvvel. Hát innen lehetne talán megközelíteni az *Állati férj*nek is a háttérét, de hát épp H. Nagy Péter ül mellettem, úgyhogy nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy Péternek a munkássága is hatott rám, ugye Péter a könyveiben imád különféle evolúciós elméletekkel foglalkozni. Engem is így nagyon megrázott az a kép, amelyet, nem is tudom, Dawkinstól vagy honnét vettél, és igen érzékletesen leírtad, hogy amikor a pozsonyi Komensky Egyetemen diplomaosztó ünnepség van, és a virágcsokorral álló kislány megfogja az édesanyja kezét a fotózáshoz, és az édesanyja, ha megfogná az ő édesanyja kezét, tehát a nagymama kezét, és ő a dédnagymama kezét, és ő az ő édesanyja kezét, és ő az ő édesanyja kezét, és így tovább, mindenki a saját édesanyja kezét, és eljutnának

Kasság a kassai dóm elé, ott csinálnának egy visszakört, és ott is megfogná az az ük-ük-ük-ük-ük-déd-ük satöbbi ős az ő lánya kezét és tovább, Kassától vissza Pozsonyig, akkor a kislánnyal szemben állna egy szőrös majom. Na, most ez a kép engem igen megrázott, és ez is egy inspiráció volt, megmondom őszintén, mint ahogy inspiráció volt a kortárs angol költészetnek egy jelentős szerzője: Carol Ann Duffy, akinek *A világ felesége* című kötete is mintát adott ennek a fajta megszólalásnak a teréhez. *A világ felesége* című kötet úgy épül fel, hogy a lírai beszélő, a lírai alany, aki nő, különféle férjekkel kerül kapcsolatba. Ezek vagy mitológiai alakok, vagy pedig ismert irodalmárok, pszichológusok, például Freud felesége, vagy Ikarosznak a felesége és így tovább, nagyon poénos és jó szövegek. Az első vers egyébként Piroska és a farkas történetét írja le, és innét jött valahogy, nem tudom hogyan, meg ebből az evolúciós teóriából, meg gyermekkorom és fiatalkorom nagy David Attenborough élményeiből. Mert megrázott a David Attenborough egyik dokumentumfilmje a földi kutyákról, afrikai földikutyákról, vagy vakondpatkányokról, vagy csupasz turkálókról: mert három neve is él. Mert kiderült, hogy ezek a vakondpatkányok úgy élnek a földben, hogy euszociális kolóniát hoznak létre, hasonlóan, mint a méhek és a darazsak, meg a hangyák: egyetlen nőtény uralkodik, csak ő párzik a kiválasztott hímekekkel, a többi nőtényt a vizeletével és az ürülékével eteti, és olyan anyagot tartalmaznak ezek a szekrénumok, amelyek meddővé teszik a többi nőtényt, illetve minden agressziót kiölnék belőlük. Tehát a teljes alávetettséget meg a hódolatot várja el, és akkor ez úgy megrázott engem, hogy akkor ezek szerint az emberi lét, amit mi élünk, az mennyire ilyen véletlenszerű, hogy amiről mi azt hisszük, hogy a mi életünk, minthogy emberként élünk valamilyen szinten, hogy tehát ez az emberi lét mitől függ? Hogy az, amit mi úgy gondolunk, hogy a létünknek az alapja, az csak egy, az evolúciónak egy véletlen fordulata; miért nem úgy élünk, mint a vakondpatkányok, miért nem esszük saját ürülékünket..., miért nem esszük a domináns nőténynek az ürülékét, satöbbi, satöbbi. Tehát, hogy ezek az inspirációk egyrészt a poszthumanizmus felől is érkeztek, másrészt az evolúciós teóriák felől, harmadrészt meg nagyon erőteljesen a biológia felől. Tulajdonképpen a verseskötet többé-kevésbé a megírásnak a sorrendjét követi, egy-két esetben nem, de amikor megírtam az elsőt, ezt a medvés dolgot, akkor rögtön felvetődött bennem, hogy mivel kéne folytatni, és ez a vakondpatkány, ez folyton ott volt bennem, hogy ezt valahogy meg kéne írni, de csak így a vége felé sikerült.

H. Nagy: Nagyon sok érdekes dolgot mondtál Zoli, egy apró kiegészítés, igen, a vakondpatkányok egy bizonyos értelemben különleges faj, mert ők az emlősvilág euszociális elemei, és ez példátlan, és koprofágok, úgy nevezik ezt idegen szóval, hogy széklettel táplálkoznak. Viszont van egy rejtély, a zoológia nagy rejtélye egyébként, hogy az euszociális viselkedésformákról tudjuk, hogy mindig a bolyt elhagyja egy egyed, és az létesíti a következőt, tehát ennek van egy genetikai sorrendje, és a vakondpatkány esetében viszont nem tudunk ilyenről. Tehát minden egyed a föld alatt él, és Dawkinsnak van egyébként egy remek esszéje róla, hogy elképzelhető, hogy Afrikában azért sem tudjuk azonosítani a vakondpatkánynak a vándorait, mert lehet, hogy azok szőrösek. Tehát, hogy egy olyan kis emlős, amiről azt gondoljuk, hogy egy másik fajhoz tartozik. Nem tudjuk, zoológiailag rejtélyként tartják számon. Nagyon izgalmas.

Németh: A vakondpatkányról nagyon sokat lehetne beszélni, majd még fogok is mondani ilyen érdekességet, de például a halhatatlanság is a vakondpatkányhoz nagyon erősen kapcsolódik. Tehát a halhatatlanság... ez is egy ilyen poszthumán dolog, mert ugye az ember mint halandó lény az egyetlen, amely tudatosítja ezt, de majd még beszélünk erről.

H. Nagy: És akkor vissza is térhetünk talán ahhoz a kérdéssírhöz, amivel kezdtem, hogy mi a kötet konstrukciós elve, Zoli, el is kezdted mondani, hogy a megírás sorrendjét

követik a versek, de minden egyes versnek ugyanaz a címe: *Állati férj*, illetve mindig egy állatfajnak a latin megnevezése kerül az alcím pozíciójába paratextusként.

Németh: Hát, nem tudom, hogy van-e ilyen a magyar irodalomban, olyan verseskötet, amely nyolc versből áll. Tehát, hogy mindig kevesebb verset akartam, és nem tudom, hogy van-e olyan kötet, amelyben minden versnek ugyanaz a címe, tehát volt egy ilyen kis hülye, nem tudom, mi bennem... egyébként lett volna benne egy kilencedik vers is, de aztán azt valahogy nem írtam meg már. Úgy elment a kedvem, vagy még lehet, hogy valamikor megírom, de ez a nyolc így jött össze, meg aztán nagyon hosszúak is lettek a végén ezek a szövegek.

H. Nagy: Azt lehetne mondani, hogy sajátos műfaji kódot működtet a verseskötet, amennyiben ezek a darabok valahogy a próza és a líra közti átmenetek, említetted a transzgresszió fogalmát, tehát a határoknak a labilitását, így nagyon nehezen lehetne stabil műfaji kód mentén olvasni. Viszont valahogy úgy lehetne talán megfogni a kötet konstrukciós elvét, hogy van egy beszélőnk, hogy egy vagy több, az most mindegy, és a beszélőnek az identitása a szerint módosul, hogy milyen állatfajjal kerül kapcsolatba. Zárójel: Kittlernek a technikai írásai között van egy esszé, ami azt mondja, hogy a szubhumán, a poszthumán, és a hasonló jelenségek azok valójában az emberről beszélnek olyan közbülső állomásokon keresztül, amelyek mindig más és más megvilágításba helyezik az ember fogalmát. Milyen állatokról van itt szó? Zoli, a vakondpatkányt említetted, a medvét említetted, és van még egészen különleges is, ami, mondjuk, a komplexitás szempontjából érdekes, hiszen fogják látni, hogy nem csak emlősök kerülnek elő, hanem a nyolc vers nyolcféle, és egymástól nagyon különböző, nagyon távoli világokat kezd el összekapcsolni az identitás mentén.

Németh: Az első volt a barnamedve, aztán, azt hiszem, hogy a megírás idejében a második a mexikói kardfarkú hal, amelyet akvaristák szipó néven ismernek. Aztán volt a kékbálna, meg az éti csiga. Egyetlen vers van, ami felkérésre született, és amelynek eredetileg nem ez a címe volt, csak úgy gondoltam, hogy ez ideillik ebbe a könyvbe, itt a Bacilus név alatt jelenik meg. De eredetileg az volt a címe, hogy a *Házasságszédelgő*. A Bárka színházban volt ilyen felkérés egy humorfesztiválra, úgyhogy ez arra íródott, és aztán utána, igen, a Holló, és a két utolsó volt a Vakondpatkány, meg a Fehér gólya. Úgyhogy így, ez a két hosszú volt a végén, és addigra aztán totál kimerültem, már nem akartam ezzel foglalkozni. Hát, mindegyik létezés mód, ahogy mondod, tehát, hogy a beszélő élethez való viszonyát is meghatározza, merthogy például a kékbálna, ugye itt előbb említettem is, hogy a kékbálna lehetőséget ad arra, és ugyan ki mondhatja el magáról, melyik férfi mondhatja el magáról, hogy a szerelme, vagy a felesége hátán képes beúszni a Csendes-óceánt. Különbéle gyönyörű szigetek között, nahát, itt erre lehetőség van. Szóval, hogy igen, ezek az állati létnek az adottságai egyúttal lehetőséget is nyújtottak a beszélőnek különféle létformák kipróbálására, illetve mindenképpen transzformálták is azt az egyéniséget, amelyet színre visznek. Talán leginkább a két utolsó versben, mondjuk a Fehér gólyában az mindig izgatott – nem tudom, hogy ti elképzeltétek-e –, hogy milyen lehet egy gólyafészekben élni, merthogy a gólyafészkek megfelelő nagyságú ahhoz, hogy ember is oda felmászva nyugodtan élhessen. Buñuelnek van a híres filmje, az *Oszlopos Simeon*, és tudjuk, hogy ez nem is annyira elrugaskodott életforma, hiszen vannak olyan oszlopos szentek, főleg Kis-Ázsiából, Anatóliában éltek, a mai Szíria területén ezek a keresztény szentek, akik volt, hogy 15 éves koruktól 70 éves korukig egyetlen oszlop tetején éltek, és bizonyos időközönként köréjük sereglettek az emberek, rendszeresen etették őket, gond nélkül elhordták az ürüléküket, és így tovább, vagy kosárban leeresztették. Tehát, hogy van valamiféle, van egy ilyen életforma, egy doku-

mentált életforma, amely ráadásul a hagiográfiába is bekerült. Ezeknek az úgynevezett oszlopos szenteknek az életformája, amely a középkornak egy, hogy mondjam, egy típusa, és próbáltam ezt a kettőt összeötvözni, hogy gólyafészekben való lakás az az oszlopos szent életformával hogyan hozható összefüggésbe, és természetesen akkor már kellett egy gólyalány. Illetve maga az aszketikus életmód is nagyon izgalmas, tehát a testnek az átalakítása, hát tudjuk, hogy az utóbbi évtizedekben a test-átalakítási diszkurzusok mennyire jelentősek, és vannak olyan elméleti szövegek, amelyek összefüggésbe hozzák a középkori aszketizmussal azokat a mai posztindusztriális, vagy posztmodern testalakítási módokat, amelyek hatására az emberek kívánatosnak akarnak kinézni, vékonynak akarnak kinézni, bizonyos testideát akarnak követni, úgy étkeznek, és így tovább. Nahát, ez a gólyafészekben létező valaki is annyira szerelmes, hogy olyan nagyságúra fogyasztja magát, amelyet a gólya is a nyakába vehet, és akkor így beutazza vele Afrikát, és így tovább. Na szóval, ez mind egy olyan életformára ad lehetőséget, amely annak az állatnak a létéből következik.

H. Nagy: Igen, és ezek párkapcsolatok ugye, és a párkapcsolatoknak a színrevitelei, itt lehetne talán arra utalni, hogy az nyelvileg sem olyasmi, ami mondjuk a megszokott lírai beszéd... Hogyha feltennénk azt a kérdést, hogy mondjanak a jelenlévők verseket, akkor valószínűleg olyan darabokat mondanának, amelyek nyelvileg nem biztos, hogy a biológiai, illetve a testi képeket viszik színre. Beszélhetünk egyébként arról, hogy vannak testfilmek. Helytálló az a következtetés, hogy volna valami ilyen testszerű lírai beszédmód, ami a testnek az alakíthatóságát, és azt egy ilyen jellegű nagyon durva nyelvvel közvetíti?

Németh: Talán tavaly ősszel volt egy biopoétikai konferencia, éppen Kulcsár Szabó Ernőék rendezték, és ott ez a biopoétikai attitűd vagy megközelítés nagyon erőteljes volt. Azt persze nem szabad elfelejteni, hogy az állatok, ez nem egy nagy újdonság, az állatok végigkísérik az egész európai irodalmat. A gyermeki irodalomnak a nagy része, ugye, az valamiféleképpen az állatokkal kapcsolatos. Tehát van ennek egy ilyen infantilis vonulata is szerintem. De maga Nemes Z. Márió is valahol olyasmit ír, hogy nem minden állatokról szóló szöveg egyúttal poszthumán, hanem ott éppen arról lenne szó, hogy az emberi létezés tágítása, más életformák nyelvvel való felruházása az, ami itt a poszthumán térbe beletartozhatna. Na, most nem is tudom, mi volt a kérdés. Tehát, hogy igen, a testnek az átalakíthatósága az nagyon fontos, mint például a Vakondpatkányban, amikor olvasok a vakondpatkányról, és akkor itt jön a halhatatlanság, az volt ilyen megdöbbenő, hogy általában a kisemlősöknek sokkal gyorsabban ver a szívük, pulzusuk, és éppen ezért néhány évig élnek csak, nagyon gyorsan elpusztulnak. Ehhez képest a vakondpatkány, ha jól tudom, úgy 25-30 évig él, ami szinte csoda, merthogy kábé öt-hatszorosan tovább él, mint a legtöbb kisemlős, és akkor most vizsgálják a vakondpatkánynak a génjét, hogy melyik az az anyag, ami lehetővé teszi egy olyan pulzusszám mellett azt, hogy ilyen sokáig éljen. Illetve a másik egy nagy kísérlet, hogy a ráknak meg a mindenféle betegségeknek való ellenállás... tehát szintén egy nagy vizsgálat zajlik most a vakondpatkányokat illetően, az ilyen halálos betegségeknek a legyőzése kapcsán. Merthogy például a környezet ezekben a vakondpatkányodúkban annyira savas, hogy egy ember az nem is bírná ki, mert lerohadna a húsa, és a vakondpatkányoknak a bőre az meg simán bírja ezt az iszonyú savas környezetet. Illetve ezekben a járatokban, hát ugye ők is oxigénnel lélegeznek, olyan magas a széndioxid koncentráció, hogy ez megint egy titok, hogy hogyan bírják ki ilyen sokáig ezekben a járatokban. Az is egyébként nagyon érdekes, hogy egyetlen növénynek a gumóival táplálkoznak, tehát, hogyha ez a növény kiveszne, akkor a vakondpatkányok is kihalnának. Tehát nagyon sok, tényleg nagyon izgalmas kérdés van. Egyébként néhány tanulmányt olvastam a vakondpatkányról, és például nagyon izgalmas az a nő, aki dél-afrikai kutatónő, és a neve bele is van írva a vers elejébe, ő volt az, aki rájött arra, hogy hogyan lehet a vakondpatká-

nyokat fogságban egyáltalán megtartani. Évtizedekig nem sikerült a vakondpatkányokat állatkertben bemutatni, ugyanis a nőtények folyton egy idő után szét-összeharapdálták, szétmárták egymást, és hát ugye az állatkertben a higiéniai szabályok miatt állandóan tisztították ezeket a járatokat, és pont ezzel tönkretették ezt a törekeny társadalmat azzal, hogy a domináns nőtény nem tudta megetetni a vizeletét meg az ürülékét a többivel. Éppen ezért nem alakult ki bennük a meddőség, meg a szexuális vágytalanság, és mindegyik nőtény támadta a másikat, mert ő akart lenni a domináns nőtény; na és ő volt az, aki felfedezte ezt a koprofágiát, amiről itt beszéltünk. Mindez egyébként egy nagy kedvencemmel is kapcsolatos, tehát ezek az életformák valahogy nálam, így a fejemben ráíródtak De Sade márkinak a szövegeire, ugye, aki olvasta a *Szodoma százhusz napját*, meg De Sade márkinak a regényeit, tehát, hogy ez is egy a De Sade márkiféle szövegvilág is egy ilyen nagy inspiráció volt ebben, a határoknak ilyen kitágításában. Persze nála nem az állati létforma felé történt meg ez.

H. Nagy: Így van, nagyon erős szexuális műveletekkel operál a könyv, azonban teszi ezt nagyon változatos kivitelezésben, és amellett, hogy minden állatfajnak van valami izgalmas evolúciós hozadéka... a bálnáról csak egy mondat, hogy hosszú-hosszú éveknek kellett eltelnie ahhoz, hogy egy emlősnek a hátára vándoroljon az orra, mint a bálnának, és hasonló megoldások... úgyhogy azt hiszem, hogy eleve „fantáziadús” ilyen szempontból az evolúció.

Németh: A másik pedig, hogy volt egy ökokritikai vonal is, néhány versben az úgynevezett zöld ideológia, tehát ennek is utánanézttem, például a hollós versben nagyon erősen, vagy a bálnás versben is. Tehát egyfajta aggodalom a földi lét, meg a bolygó mai állapota iránt, de hát ezek is nagyon erős fiktív keretbe vannak téve, de tény, hogy van néhány olyan szöveg, ami innét erőteljesen olvasható.

H. Nagy: Igen, és ugye, ha ezt a kérdéssírányt boncolgatjuk tovább, a zöld ideológiát említéd, illetve az állati jogok kérdését, nemrég, pár hónappal ezelőtt Hunčík Péter volt a vendégünk, Péter mondott egy nagyon jó példát arra, hogy gondoljunk arra, hogy néhány évtized múlva milyen barbároknak fognak minket tartani, hogy a kutyát pórázon sétáltatjuk. Elképzelhető, hogy majd a jövőben egyre több, hogy is mondjam, ilyen kapcsolatrendszer nyílik föl, amely az állati létformák és az emberek közti rendszert közelíti egymáshoz. Ugye, ha geopolitikai rendszerként gondoljuk el a Földet, akkor ez egy megegyezés, hogy vannak emberi jogok, nagyon sokan beszélnek most erről, és, hogy ez a megegyezés ez ugye nagyon törekeny, de ezzel azt lehet mondani, hogy az egyik legnagyobb fikció, ami a világunkat uralja. De lehet ilyesmiről beszélni, hogy hol vannak a csigák? Vannak a csigáknak jogaik?

Németh: Hát igen, ez egy nagyon nehéz kérdés, mert úgy csapjuk le, hogy a rovarokat szinte nem is vesszük észre. De például ez is posztthumán, hogy milyen tejet iszunk, hogy azok a tehének, amelyeknek a tejét isszuk, azok nem normális tejet állítanak elő, hanem folyamatosan a terhesség állapotában tartják őket, mesterséges spermabefolyatással, és éppen ezért elszakítják ugye a kicsinyüket, amelyeknek szintén szüksége van az anyai létezésre, tehát tulajdonképpen egy tejjépként kezeli a tejipar ezeket az állatokat. Vagy ugyanígy, ugye azok a disznók... Néha szoktam látni kamionokat, ahogy szállítják az állatokat, hogy tyúkok szinte fejen állva, összesűrítve egy-egy ketrecben, tehát, hogy ezek a tapasztalatok is így megjelennek. Mert például kevesen tudják, hogy két állam: Japán meg Izland vadászik még a kékbálnákra, amelyekre egyébként egyetlenegy állam se, de a vadászoknak az eredménye, a több tonnányi hús rohad per pillanat is, tehát tök fölöslegesen vadásszák ezeket az állatokat, hát nehéz dolgok ezek. Mert valahogy azt kéne látni, hogy az a fajta hozzáállás az állatokhoz, amely évtizedekig, vagy

évszázadokig megszokott volt, most azáltal, hogy megváltozott a világ, illetve, hogy ekkora hatalom került az ember kezébe a genetikától kezdve másig, tehát így aztán a viszonyunknak is logikusan meg kell változni ehhez. Sokkal hatékonyabban tud az ember beavatkozni, például az állatnak a testébe, csak be kell írni egy-két keresőszót egy ilyen youtube-os dologba, hogy például Hollandiában már olyan tehének vannak, amik nem is hasonlítanak tehénre, tehát szinte csak combjai vannak, meg óriási mellső lábai, szintén ilyen hatalmas deltás izmokkal, és szőre szinte már egyáltalán nincs, csak mesterségesen tud szaporodni, tehát abszolút életképtelen, és él egy mesterséges környezetben. És ugyanezt genetikailag, szerintem, az emberrel is meg lehetne csinálni, hogy olyan lényeket genetikailag, a DNS láncba beavatkozva létrehozhatnának, amelyek túlmutatnak ezen a léten, amelyet úgy nevezünk per pillanat, hogy emberiség. Hát persze, eleve, ugye, ez a könyv felteszi azt a kérdést, hogy mi az, hogy emberi. Na szóval, hát igen, ezek így mind bele vannak sűrítve talán ebbe a könyvbe.

H. Nagy: Talán ehhez a gondolatmenethez a Harari nevű izraeli történész *Sapiens* című könyvét lehetne mellékelni, amely kifejezetten ilyen kérdések mentén tárgyalja az emberiség történetét. Egy remekmunka egyébként, és nemcsak szakmailag remek, hanem olvasmányos is, mindenkinek ajánlható. Ott vannak, ugye, a képek a Harari esetében, például, amit említettél, hogy egy tehén, amely vagy aki, hát a nyelv az picit botladozik, de mindenesetre ez azért érdekes, hogy leéli az életét egy dobozban. Valójában, hogyha a genetika szóba került, ott az az egér, amelynek fület növesztenek a hátán, majd ezt egyébként művészek is elkövetik a kezükön, így nagyon izgalmas performansok épültek rá. Na most ennek a kérdésiránynak van egy érdekes meghosszabbítása, ha a jövőre vetítjük. Nagyon sok munka foglalkozik az utóbbi időben azzal, hogy milyen jövő elé nézünk. Tudjuk, hogy nagyon belenyúlt az ember az ökoszisztémába, tehát a Föld ökoszisztémájába, és ugye egy újabb fajkihalást eredményez vagy eredményezett mindez az antropocén időszakban. Viszont a poszthumán kereteken belül úgy is gondolkodhatunk az ember jövőjéről, hogy az valójában a biológia meghaladásával függ össze. Ez is foglalkoztat, Zoli?

Németh: Igen, és a szlovák irodalomban van egy ilyen nagyon érdekes vagy volt egy nagyon érdekes projekt, ez a Generation X, amelyet négy szlovák szerző, Peter Macsovszky, Peter Šulej, még kettő: Michal Habaj talán, és még valaki (szerk. megj.: Andrej Hablák) hoztak létre, tehát egy robotnak a nézőpontjából „generáltak” szövegeket. Nemrég összeállítottam egy ilyen kortárs szlovák irodalmi antológiát. Két kötet jelent meg, az egyik az még a 2000-es évek táján, a másik az pedig most egy-két éve, és ez is nagyon izgalmas, tehát, hogy a robotlétnek vagy a mesterséges intelligenciának a kérdése, tehát igen, ez is foglalkoztat. Egy kicsit arra is lehetne utalni, hogy az *Állati férj*nek az iránya az némiképpen más, mert az inkább egy biopoétikai és evolúciós dolog, és szerintem a mesterséges intelligencia meg a műanyag test is hasonló, de az egy másik irány. Az inkább egy ilyen futurisztikus vagy utópisztikus valami, habár igen, a test is, végül is a test-átalakítás is ide tartozik, de mégiscsak úgy gondolom, hogy van valamilyen különbség a kettő között. Bár ki tudja, hogyha majd valamikor összeolvadunk a robotokkal, akkor tulajdonképpen az állati létünket visszük bele a mesterséges intelligencia létébe. Tehát nagyon érdekes volt, hogy most például a Bőd Titanilla cikkéből tudtam meg, hogy a phjongcs-hangi téli olimpián ilyen robotsegítők várták az újságírókat, akik különféle információkat adtak nekik, satöbbi, satöbbi. Tehát, hogy Koreában nagyon erőteljes ez a fajta robotizáció. Itt aztán megint csak visszatérhetünk a szexualitásra, tehát, hogy biztos tudjátok, hogy milyen jelentős etikai kérdéseket vet fel ez az egész, vannak ezek a műanyag babák, amelyeket nagyon sok esetben egyrészt a megrendelő igényei nyomán állítanak elő, tehát a hajszíntől kezdve a szájjal, a mellnagyság, fenéknagyság, satöbbi. És fölvetődik, hogy

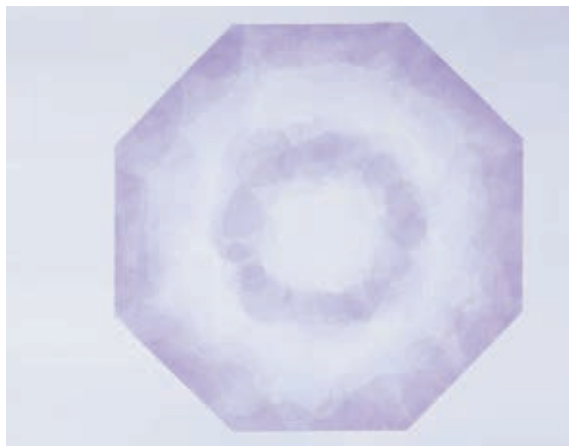
akkor a pedofilok vajon előállíthatnak-e olyan gyerekekre hasonlító babákat. És itt két kérdés van, egyrészt, hogy ez mennyire brutális tulajdonképpen, másrészt meg lehet, hogy ez által egy csomó olyan gyerekáldozatot lehet megmenteni, aki ugye, egyébként a hálójukba kerülne. Tehát ezek nagyon erős etikai kérdések, hogy már olyan anyagot tudnak előállítani, amelyek teljesen imitálják az emberi bőrt, az emberi bőrnek a hőmérsékletét. Hát és akkor visszatérve, mondtam, hogy tulajdonképpen több kötetemben ez megjelenik, hát például van egy prózakötetem, ez a *Németh Zoltán vírusszövegei, idiótameséi és egyéb mutáns történetei*. És ott, nem tudom, hogy emlékszel-e rá, volt egy ilyen, még a 90-es évek végén olvastam egy cseh könyvet, pont ez a krionika... tehát, hogy Kaliforniában van egy ilyen mozgalom, illetve bizonyos mértékig divat is, hogy bizonyos emberek vagy teljes egészében lefagyasztatják magukat az abszolút nulla fok közelébe, vagy akinek kevesebb a pénze, annak rögtön a halál után, ugye, tehát ez mármint meg van beszélve orvosokkal, azonnal levágják a fejét, és ezt a fejet konzerválják... merthogy később a fejből tovább lehet sarjasztatni ugye a testet. Vagy rárakni egy robotra, vagy valamire, tehát ez egy ilyen élő temető, vagy nem is tudom, minek nevezzük, várják azt az időpontot, amikor például a ráknak az a fajtája gyógyítható lesz, vagy az a betegség, amiben meghaltak. Most már több tízezres ilyen lefagyasztott test várja, hogy majd kiolvasztják. Egyébként pontosan ez a műveletnek a legnagyobb rizikója, ugye a kiolvasztás, tehát, hogy ott mi sérül és mi az, ami nem sérül, és ott van is egy-két szövegem, amibe ez bele van így dolgozva. És a másik meg a nanotechnológia, hogy hát én ezt a korszakot várom, amikor majd belejuttatnak a vérembe vagy a testembe ilyen mikroszkopikus robotokat, amelyek úgy hatolnak át a membránon, hogy nem okoznak sérülést. Ezek intelligens robotok, be van programozva, hogy kell kinéznie egy emberi testnek, és, hogyha valami gond van a szívemmel, akkor ezek a robotok szépen a lábfejemen, most viccelek, tehát a lábfejemből odasorakoznak a szívemhez, helyreállítják a szöveteket, aztán ha... mit tudom én, valamilyen gyomorproblémám van, vagy gerincproblémám van, akkor azok odamennek, és akkor ott helyreállítják. És ezen nagyon komolyan dolgoznak, hogy ilyen nanorobotok működjenek, ugye a testünkben. De egyébként, hogy ez-e a poszthumán valóság, hát őszintén... maga a gyógyszer is egy mesterséges valami, amely tulajdonképpen mesterségesen tart életben bennünket, hogyha mindenki magába néz, és belegondol abba, hogy ilyen gyógyszereket szedett, és, hogy azok megmentették az életét vagy sem, hát nem tudom, hányan ülnék itt, hogyha nem lennének gyógyszerek. Tehát valamilyen szinten mindannyian már egy mesterséges életet élünk, ugye? Tehát nem pusztán egy biológiai létezésben vagyunk, merthogy az életünk is a nem-biológiai formáknak köszönhető. Szóval ezek is foglalkoztatnak, úgyhogy innét visszanezve kicsit úgyis érzem, hogy ez a kötet egyfajta ilyen esszenciája annak, vagy lehet, hogy csak egy állomása annak, ami így érdekelt az utóbbi húsz évben mondjuk.

H. Nagy: Kurzweil, Bostrom, Kaku, Tegmark és mások foglalkoznak az emberi elmének, a tudatnak a meghosszabbítási lehetőségeivel. A mechanikusság az emberi kapcsolatban vagy a szexuson keresztül mondjuk, az állati léttel köt össze minket, de a tudat szempontjából hogyan néz ez ki, illetve foglalkoztál azzal, Zoli, hogy az emberi tudat milyen funkcióban van ebben a folyamatban? Csak egy példa, most a kutatások inkább afelé mennek, hogy az agy visszafejtésének időszakában járunk, ugye Európában és az Egyesült Államokban is két megaprojekt foglalkozik azzal, hogy visszafejthető-e az agy. És közben ott tart a projekt, hogy mondjuk, egy egérnek néhány másodperces agyműködését már tudják modellálni számítógépen. Vagy létre lehet hozni olyan jellegű kapcsolati sémát is, amilyen a tudat modellálása lenne, és ez körülbelül úgy néz ki, hogy egy fRMI rendszerben, ami egy képátalakító technológia, az egyik oldalon van egy bemenet,

tehát valaki befekszik az MRI-be, és a gép pásztázza az agyműködését, és a másik kimenetnél létre lehet hozni ugyanazt az agytérképet, és akkor valójában azt mutatja meg a rendszer, ami hajmeresztőnek tűnik első ránézésre, de valójában meg tudjuk például azt nézni kép formájában, hogy mire gondol az illető. Vagy például meg tudjuk nézni az álmait. Most még ez homályos, fekete-fehér, meg szemcsés, később azonban könnyen lehet, hogy a kép kitisztul, és akkor ott viszont nincs szükség testre.

Németh: Igen, de hát itt a legnagyobb kérdés az, hogy nyelvre viszont szükség van, és a nyelvet mi adjuk ehhez a képhez, tehát ez az ekfrázisznak a kérdése, tehát, hogy hogyan írható le a kép, vagy hogyan szövegesíthető. Hát ennyire komolyan azért nem foglalkoztam ezekkel a dolgokkal, de tény, hogy ezekben a versekben a leírásnak, meg az agytevékenység egyfajta ilyen fikcionális terének elég nagy jelentőség jut. Igen, az is érdekes volt, hogy ezekben a szövegekben megszólal-e az állat, ugye? Vagy pedig csak a beszélőnek a nyelvére szólal meg, tehát itt a hollós vers az, ami ilyen dialogikus formát ölt, tehát, hogy itt megszólal, merthogy ettől eléggé úgy lehet is félni. Ugye, hogy ha nyelvet adunk, olyan nyelvet, hogy a nyelv nem a leírást követi, nem a testnek a rituális, vagy nem tudom, milyen gyakorlati mozgását, hogy akkor mit mond az állat. Mert óhatatlanul az a veszély fenyeget ilyen esetben, ha megszólal, hogy kísértetiesen fog hasonlítani arra a nyelvre, amit egyébként az ember használ, tehát, hogy ettől így óvtam is magam, de valahogy ez a hollós dolog, ugye a madarak is egy külön menet... nagyon érdekelnek. Most már egyre több ilyen kutatás van, ami szerint azok a dinoszauruszok, amelyeket bőrrel rajzoltak le, tulajdonképpen toll fedte őket, csak a toll nem maradt meg, ugyanúgy, ahogy az ókori görög építészetben is nem hófehér szobrok voltak, hanem ezek nagyon erőteljes élénk színekkel voltak befestve, csak az eső vagy a föld lemosta ezt a festéket. Mint a dinoszauruszok testén is a toll az egy olyan anyag volt, amely eltűnt, tehát, hogy a madárlét is nekem egy ilyen nagyon izgató valami, különösen, amikor az egyik kolléganőmnek az érdekes ilyen jellegű fóbiájára sor került, hogy nem szereti enni a konkrét húsokat. Először nem is tudtam, mi az, hogy konkrét hús, amikor rendeltem számára Besztercebányán ebédet, és egy csirkecomb volt a tálon, akkor azt mondta, hogy ne haragudj Zoli, én ezt nem tudom megenni, és mondom: miért? Hát mert ez egy konkrét hús. Mi az, hogy konkrét hús? És akkor ilyen hosszas fejtegetés, aminek a végén az derült ki, hogy olyan húst nem tud megenni, ami hasonlít egy létező lábba, vagy szárnyra, vagy nyakra, vagy fejre. Tehát széttrancsírozottat valamilyen formá-

Felett az ég, akvarell, akril papíron, 2017. A munkát barokk mennyezetfreskók és a Hermina Galéria épülete

ban igen. És akkor ugye ez is így belejátszik egy kicsit, hogyha belegondolunk, hogy mit eszünk, vagy kakaót iszunk. Nagyon sok gyerek a fehér tejet nem képes meginni, de a kakaót azt megissza. Vagy ugye a Győry Attila, emlékszem így a kilencvenes években azon röhögött, hogy kóstolj meg egy százszázalékos frissen facsart gyümölcslevet, meg kóstold meg azt, amit üzletekben vehetsz, gyümölcstartalom tizenkét százalék, és a maradék majdnem nyolcvan százalék az különféle színezékek, meg ízfokozók, meg nem tudom mi, persze, hogy a második lesz jobb, és sokkal finomabb. Tulajdonképpen azok az anyagok, amiket beépítünk a testünkbe, azok is ilyen mesterséges anyagok. Ma már szinte alig tudunk natúr dolgot fogyasztani, mindent az élelmiszeripar állít elő. Még az én nagyszüleim azt a tyúkot ették, amit ők neveltek, tudták, mivel etették, és abszolút normális volt, hogy a nagymamám a térdje közé fogta a tyúknak a nyakát, hátrahajtotta, késsel megvágta, kifolyatta a vérét, és akkor megvolt az ebéd, meg a tyúklevés, vagy hasonló: tyúkos leves. És ma már nem tudod, hogy mit eszel, hogy milyen, honnét érkezik az áru, hol nevelték, mit etettek vele, milyen módon, tehát tényleg ez a poszthumán létezés a mindennapjainkat átjárja. Miközben az is megdöbbentő, hogy szerves anyag segíti a mozgásunkat, mert ugye az autókban használt benzin az szerves anyagoknak, testeknek, meg fa, satöbbi törmelékeknek a nedve, maradványa, tehát valaha élő dinoszauruszok húsának az elégetéséből utazunk. Ez is olyan megrázó volt számomra, mikor rádöbbsentem erre, tehát, hogy nagyon érdekes gépnek, mesterséges testnek, meg testnek az összefonódása, amit gyakran nem is érzékelünk a hétköznapjainkban.

H. Nagy: Ezek remek példák, nézem, hogy mi felé haladunk, most egy picit ezt elvág-nám, jó? Kérdeznék mást, ami viszont szintén nagyon fontos, egy másik megközelítési útvonal lenne. Mondok egy példát, van a kötetben olyan vers, amiben idézetek vannak más szövegekből, illetve van egy olyan rájátszás, ami nekem igen szimpatikus volt: Pilinszky *Apokrifjére* utal a kötet vége felé. Zoli, te, ahogy irodalommal foglalkoztál, ugye tőled származik a nyelvhus paradigma kifejezés, arról kérdeznék, hogy beavatnál bennünket, hogy milyen irodalmi vonatkozásai vannak a kötetnek? Ugye a technológia, illetve az előbb említettek mellett?

Németh: Igen, hát Carol Ann Duffy, meg De Sade márki azok feltétlenül. Hát, nem lehet, nem szabad azért mindent így fölfejtteni, de például, amikor a Medve ott a végén meghal, megölöm a medvét, például a medvebőrök bírálata, meg a koponyacsont bírálata az egy ilyen vadászoldalnak a leírása. Nagyon érdekes volt, hogy valamelyik verses-

határolta égvivágatok inspirálták.

kötetemben pontosan feltüntettem, hogy melyik versnek az intonációját hasznosítja a vers, még az idézeteknek a forrását is, de úgy gondoltam, hogy itt az élményt valahogy csökkenteném, hogyha valahogy így idézőjelbe tenném, vagy pedig feltüntetném utalásszerűen. Jobb, hogyha ezek a szövegek idézetlen öntudatlanságban kerülnek be a szövegbe, kimondottan voltak olyan oldalak, tanulmányok, meg biológiai leírások, állatleírások, szakszövegek, amelyeknek felhasználtam a nyelvezetét. Vagy például itt a Szifónál ugye, hát akkor elmentem egy ilyen akvarisztikai oldalra, hogy mivel szokták az akváriumot betelepíteni, mert ennek az akvarisztikának is van egy nyelve. Ez egy traumatikus élmény volt, talán ez a Szifó az, ami a legközelebbi élmény, mert tényleg volt akváriumunk, és én azt hittem, hogy meghalok, amikor láttam, hogy az aranyos kis pici aznap megszült kis halakat, a nőtény egymás után milyen kéjjel eszi meg, tehát a saját gyerekeit zabálta föl. Ráadásul úgy, hogy beszívta, kiköpte, beszívta, kiköpte, mint amikor a macska játszik az egérrel, talán hogy még édesebb legyen, és gondoljunk bele, az emberi világban, hogy megeszed a saját gyerekedet. Ez felfoghatatlan volt számomra. Vagy a Kék bálnát is, amikor megnéztem, hát hihetetlen volt, tehát, hogy az ember bizonyos dolgokat keres a neten, akkor nagyon sok forrásszöveget megtalál, mint például én is rátaláltam ilyenre, hogy orosz oligarchák olyan terepjárókkal járnak, amely bálnák lenyűzött péniszbőréből készült ülésekkel rendelkezik. Ez is valamiféleképpen ugye az erotizmusnak a része. Vagy volt egy olyan cikk, hogy egy ötvenkét hertzes fokon éneklő bálnát belőttek az Atlanti-óceánon, Csendes-óceánon, mert annyira furcsa frekvencia volt. De van például Orbán János Dénes idézet is a versben, az egyik kötetében van ilyen, hogy a női mellet a Szent Péter Bazilika kupolájához hasonlította, és ez kicsit ilyen vicces is volt, mert a bálnának ugye nincs olyan melle, mint az embernek. Az emberi nem megint egy külön sztori, hogy miért alakult ki, mármint a női mell, erről is sokat lehetne beszélni, merthogy a majomnak nincsen kifejlett, lógó melle, mégis tud szoptatni, tehát nem azért van a nőknek mellük, hogy szoptassanak, hanem azért, mert a férfiaknak kell ugye ez is. Szóval ilyen szövegek benne vannak, na most szépirodalmi, az sokkal kevésbé egyébként, és, amit mondtál, hogy műfajok határát eltörlik... egyrészt ugye mondhatjuk, hogy a hosszúvers ilyesmi. A hatvanas években volt a Juhász Ferenc, Nagy László, ugye a *Menyegző*, satöbbi. De mondjuk, tényleg, Pilinszkynek is az *Apokrifje*, viszont talán jobbnak érzem az úgynevezett novellavers megfogalmazást, mert ezeknek elmondható tartalmuk van. Például a bacilosus az egy újságcikk. „Vigyázat a macskánk lop”, ez a röpirat virít sokfelé egy svájci városban, mert egy kleptomán macska immár vagy száz holmit vitt haza, és ugye a cikkben az volt, hogy valószínűleg ez a macska szerelmes a gazdájába, és így akarja a figyelmét magára irányítani. Tehát itt a Brehmből voltak dolgok, a nyelvnek ez a fajta öntudatlan kreativitása, hogy például vannak olyan lények, amelyek kéthüvelyűek, és így tovább. Főleg természettudományos szövegek, nem annyira irodalmi szövegek vannak benne. De például József Attila is előkerül...

H. Nagy: Nálad ez megszokott, hogy a teoretikus és a szépirodalmi anyag egy szinten működik.

Németh: Mindig kérdezik, hogy, hogy lehet úgy írni, hogy elmélettel is foglalkozik az ember, de, hogy lehet úgy írni, hogy nem foglalkozik elmélettel, én ezt így tenném föl.

H. Nagy: Még egy kiegészítés, jó? Ami esetleg érdekes, hogy az „ember”... használad ezt a szót, hogy szerelem, és a kötetben ez talán központi kiindulópontja a verseknek, hiszen bizonyos állattípusokkal szerelmi kapcsolat létesül, ez a Macska is jó példa erre. És mellette pedig ott van a nagyon erőteljes testi szexuális kapcsolat az állatokkal. Zoli, itt a saját életművedbe vetünk egy pillantást, ugye *A perverzió méltóságát* említetted. Mi az, ami vonz, inspirál ebben a játéktérben? De Sade-ot említetted, nagyon sokáig

ezek egyébként tiltott szövegek voltak, és aztán például a libertinus hagyomány... hát el kellett ott telni nagyon sok időnek ahhoz, hogy egyáltalán kutatható legyen ez a téma, és aztán valahogy kezd beáramlani most nekünk a kultúrába. Mi az, ami ebben a részben megfog a dolognak?

Németh: Szerintem Foucault-tól kéne kiindulni, hogy ez nagyon izgat, a *másik*nak a kérdése, a másságnak a kérdése, ez is milyen perverz, nem, hogy emberek vagyunk, de mégiscsak mennyi nem van, ugye? Tehát, hogy van férfi, van nő, satöbbi, satöbbi. Ugye, a genderizmus után még több nemi identitás, és mindig megdöbbenett, tehát mennyire bele vagyunk zárva a saját elképzelésünkbe a nemiségről. Nagyon emlékszem, amikor ilyen hűsvér tapasztalatom volt életemben először a homoszexualitással, vagy a melegről egyáltalán. Olvastam róla, de ez csak könyvélmény volt, viszont amikor ott volt valaki, aki mondjuk szerelmes lett belém például, egy meleg valaki, és akkor kaptam szerelmes leveleket, meg ilyeneket, akkor totál megdöbbenem, és nem is tudtam elképzelni, hogy ilyen létezik, hogy egy férfi egy másik férfibe... Érted. És akkor kezdtem gondolkodni azon, hogy menyinyiféle létezésforma van, vagy, hogy a másik az tényleg egy másik, az tényleg nem tudja elképzelni, hogy – saját magam analógiájára, és valahogy ez érdekel engem –, hogy mi az a másik. Mi lehet a másik, amelyet persze soha nem lehet megoldani, mert nem tudok behelyezkedni a másik ember agyába, az érzelmeibe, vagy a gondolataiba, vagy a szexuálisába ugye, és Foucault-nál lehet ezekre a kérdésekre, ha nem is válaszokat, de további kérdéseket találni. Egyébként ez a Varsó nekem azért is jó, mert Foucault 1957–58 között Varsóban élt, és olvastam róla, hogy előtte Stockholmban két évig azon dolgozott, hogy Camus megkapja a Nobel-díjat. Megkapta a Nobel-díjat, és akkor elkerült Varsóba, a Francia Intézetbe, másfél évig ott dolgozott, és nagyon érdekes élete volt. A húszas éveiben szembesült azzal, hogy meleg, és kétszer öngyilkosságot kísérelt meg, és tulajdonképpen ezt a melegségét Varsóban kezdte fölállalni. Olyan klubokba járt, tehát egy olyan életet élt, egy ilyen dendi életet élt, rengeteg pasija volt, és hogy tulajdonképpen a lengyel titkosszolgálat, amelyik minden külföldit figyeltetett, hogy ezt így tűrte is. Csakhogy Foucault-nak annyi pénze volt, mert nem lehetett az országból pénzt kivinni, és ő a Francia Intézettől kapta a fizetését, a helyi viszonyokhoz képest rengeteg pénze volt, nem tudott vele mit csinálni, tulajdonképpen pénzért is vásárolt aktust, és, hogy ez viszont már nagyon tiltott volt, mert ez már nem tudom milyen kéjelgésnek számított, tulajdonképpen egy beépített titkos ügynök lebuktatta őt. És akkor kiutasították Varsóból. Nos, Varsóban van egy óriási épület, amit Sztálin építtetett Varsónak, ez a Palac nevű épület, ami olyan kétszáz nem tudom hány méter magas, most felhőkarcolókkal építik körül, mert ez ilyen lengyel komplexus, hogy az oroszok építettek egy ilyen... olyan, mint *A Gyűrűk Urának* ez a szeme, hogy mindenhonét lehet látni. No, és Foucault a közelében lakott, és a híres börtönhasonlatát azt innen vette. Megtermékenyítő volt neki ez a másfél év. Most jelent meg tavaly egy regény, vagy inkább dokumentumregény *Foucault Varsóban* címen, még csak lengyelül van meg, úgyhogy visszatérve, tehát Foucault-nak voltak ezek a kérdései, ez az alárendeltség, akár szexuális, akár más jellegű alárendeltségek, vagy a másságnak, az idegenségnek a kérdése, és ebbe az is belejátszott talán, hogy... az se normális, hogy valaki kisebbségként él, vagy hogy mondjam, ez örök probléma, tudom, hogy a gyerekeknek is. Tehát én Szlovákiában élek, mondta a fiam, amikor kicsi volt, hogy akkor én szlovák vagyok. Nem lehetett szinte neki megmagyarázni, ugye. A másik szinten miért van kint az oviban a szlovák zászló, ha mindenki magyar? Tehát ezek a kérdések, és úgy gyerekkoromtól kezdve ezek így fölvetődtek, ez az idegenség, másság, ez a kisebbség, alárendeltség, fölérendeltség, satöbbi, satöbbi. Tulajdonképpen ennek a szexualitás területére való áthelyezése az, ha így magamat próbálnám értelmezni.

H. Nagy: Említetted, hogy sokféle nem van...

Németh: Ez a gender...

H. Nagy: ...szempont, így van. Tehát a társadalmi nemek tudománya. De a biológia ugye, visszakapcsolva, amit mondtál, lényegében úgy gondolkodik a nemekről, hogy nem kétféle, meg megszámlálható, hanem átkerül az individualitás tengelyére. Tehát mindenki a hetero és a homo között van egy képzeletbeli tengelyen valahol, de ilyen értelemben nem stabilizálható... Gondolom, ez is talán hozzájárul ahhoz az identitásképhez, amivel foglalkozol. A másság, illetve a másságnak az elismerése persze, nem csak Foucault-nál, hanem korszakokat határoz meg az, hogy hogyan kezelik a másságot. Gondoljunk csak az egzisztencializmusra, amely veszélyt lát a másságban, most pedig ugye a kérdésirány is kinyílik. És többek között az állati létformák is hozzájárulnak ehhez, a másik kötetben is ennek a sokfélesége íródik aztán szét. Gondolom, hogy ez is meghatározó lehetett.

Németh: Eleve ezek a kérdések, amikor leszűkítjük... hát nekem a karrieremet is kettétörte, mert *A perverzió méltósága* az tulajdonképpen... volt a magyar rádióban egy Meleg méltóság nevű rádióműsor, és abból vettem a címet. És akkor ennek a szerkesztője készített velem interjút, nem találkoztam ezzel az interjúval, és meghívott a Szigetre a szivárványsátorba, és akkor kérdezte, hogy meleg vagyok-e, és hát én tiszta hülyén mondtam, hogy nem. És akkor utána már nem is hívott meg a szivárványsátorba, tehát itt tulajdonképpen a karrieremet teljesen lelőttem ezzel, hogy ha tartottam volna egy ilyen bizonytalanságban, tudod, ezt az egész nemi dolgot. Tehát ezek a szilárd támpontok, ezek sok esetben így lerombolnak dolgokat. Tehát, hogy nem biztos, hogy így az illúziókat le kell rombolni, vagy a fikciót le kell rombolni. Épp ellenkezőleg, lehet, hogy építeni kéne. Tehát ez is amellettszól, hogy különféle variációkat lehetne vagy lehet létrehozni erre a témára.

H. Nagy: Igen, a queer-szempont is ugye nagyon fontos az utóbbi időben, nem rég került be többek között, akár kutatásmódszertani szempontból is a diszkurzusba, gondolok itt Csehy Zoli könyvére például. Zoli, azt kérdezném tőled – aztán a közönséget is bevonjuk, ha egyetértesz vele – a kortársaid közül, a pályatársak közül kik azok, akik meghatározóak a szempontodból, egy név már elhangzott, Csehy Zoliról biztosan tudom...

Németh: Akit tudok, azt úgy mindenkit próbálok olvasni, minden, amit az ember olvas az meghatározó, tehát nem akarok senkit kihagyni, vagy így neveket mondani, főleg kortársakat... mert most így pörög az agyam, hogy mit mondjak.

H. Nagy: Ez elfogadható. Nem feltétlenül kell...

Németh: Az az érdekes különben, hogy akikkel kapcsolatba szokták hozni ezt a típusú költészetet, mint ami az *Állati férj*ben megjelenik, ugye ez a Nemes Z. Márió, Bartók Imre, meg Sirokai Mátyás. Aztán Nemes Z. Máriónak van egy nagy tanulmánya, amely szinte megjegyezhetetlen: a nem tudom milyen szigetektől a kacsacsőrű emlősig valami (szerk. megj.: *Kacsacsőrű- emlős-várás Kenguru-szigeten. A kortárs fiatal költészet poszt-antropocentrikus viszonyai*), és akkor ott végigveszi ezt a poszthumán lírai teret, ahol Lanczkor Gábornak a közetversei, meg Harcos Bálintnak az egyes művei, meg nem tudom, kik jelennek meg, meg egy ilyen növényi költészet, Tóth Kinga, meg ezek. De nem mondanám, hogy ez a fajta költészet az, amely engem úgy leginkább inspirált.

H. Nagy: Azért ez talán picit más lesz, de ez is egy poszthumán keret, a *Bauxit*, a *Mész*...

Németh: Az az igazság, hogy amikor ilyen fiatal voltam, mikor így valahogy a sorsom odatértített, hogy én tizenévesen kezdtem foglalkozni versírással, engem sokkal inkább érdekelték az ilyen francia irodalmi művek, meg... tehát, természetesen nem beszélék

franciául, most megint kár volt ezt elárulni, de magyar fordításban..., mint a magyar irodalom. Tehát sokkal kevésbé foglalkoztam magyar irodalommal, mint fordításszövegekkel. És mondjuk ez az áterotizált nyelv, ez is inkább egy ilyen francia vonulat, egész... De Sade-ról ugye volt szó, de például Apollinaire, vagy ugye Georges Bataille-nak a prózája, vagy hát maga Deleuze–Guattari ugye, ott is ez az organikus dolog, meg a Rizóma-elmélet. Tehát sokkal inkább ez... sajnos nem tudok franciául, remélem, majd kifejlesztnek egy olyan chipet, amely alkalmassá tesz erre.

H. Nagy: Köszönöm szépen, Zoli, hogy válaszoltál a kérdéseimre, és akkor megnyitnánk a beszélgetést a jelenlévők felé. Ha volna esetleg kérdésük, hozzáfűzni valójuk, szólítsák meg a szerzőt.

Kérdező: Zoli, én azt szeretném tőled megkérdezni, hogy kerültél Varsóba Kéméndről?

Németh: Hát, a barátnőm varsói lengyel, és ezért... vagy most már feleségem. De ugye az utóbbi időben foglalkozunk transzkulturalizmussal a tanszéken, az intézetben, tehát, hogy nekem ez így kimondottan jól is jött. Ott van Mórocz, tehát őbelőle lehet egy nagyon jó transzkulturális szerzőt faragni, dolgozunk rajta. Ez így izgat is, ez a transzkulturális tér, hát van egy újvári, aki tipikusan már a születésétől fogva ide tartozik, ugye a Macsovszky Péter, aki berobbant a fiatal szlovák irodalomba a 90-es években, aztán elkezdett magyarul is írni. Aztán Hollandiában élt, aztán Brazíliában élt, most, ha jól tudom, Ausztráliában él. Még nem olvastam a *Tantalópolist* végig, de amikor elkezdtem olvasni, akkor hihetetlen, hogy Brazíliából írva is egy szlovákiai magyar, érsekújvári beszélő jelenik meg a művében. Nagyon érdekesek ezek a dolgok, meg izgat ennek az elmélete is, az elméleti háttere is a transzkulturalizmusnak.

Kérdező: Tehát, akkor ezek az utazások inspirációhoz is szoktak téged juttatni?

Németh: Hát minden, igen. Eleve az is ugye, hogy a lengyel hasonlít a szlovákra, de mégse szlovák, tehát, ugye nagyon sok mindent félre lehet érteni, meg úgy hiszi az ember, hogy valamit teljesen ért, valamit... egy szót nem ért a mondatban, vagy két szót, és emiatt ugye már így az agy elkezd dolgozni, és van olyan mondat, amit abszolút nem értek. Nagyon érdekes a nyelv is... Bedecs Laci azt írta nekem, hogy olyan, mint egy hamis barát, tehát, hogy vannak szavak, amelyek hasonlítanak, de teljesen más, mint például a šukať, amiről itt szokás beszélni, az lengyelül keresni. Vagy több ilyen szót lehetne mondani, de van, ami teljesen ugyanaz, csak picit máshogy ejtik.

Kérdező: És mennyire megy már jól?

Németh: Hát, magyarul beszélünk otthon, valamit, valamivel többet tudok, mint másfél éve, de messze van még a tökéletesség. Az Új Szóban van egy sorozatom, ilyen prózai akármí, úgyhogy ott tulajdonképpen ezeket próbálom megírni, ezeket az élményeket. Na, de nem kell olyan messzire menni egyébként... Krisztiánnak (szerk. megj.: Benyovszky Krisztián) mondtam, hogy volt vele egy beszélgetés, annyi könyvet írt a krimiről, miért nem ír már krimit? És mondta Krisztián, hogy hát, hogy valami ötlet jó lenne. Elég kimenni így este tízkor az érsekújvári pályaudvarra, állomásra, ott egy-két órát eltölteni, szerintem ott egy krimi-trilógiára elegendő élmény összegyűlik. Én ott jó pár órát eltöltöttem, úgyhogy voltak meglepetések, tehát nem kell ehhez Varsóba utazni, még Brazíliába se, hogy ilyen élményekkel szembesüljön az ember. Jó, hát nagyon szépen köszönöm, a kérdéseket is Péternek, és akkor átadom a szót.

H. Nagy: A vasútállomásról mondtatok is maximálisan alátámaszthatók... Köszönjük szépen, Zoli, hogy velünk voltál, és megosztottad velünk a gondolataidat, és köszönöm a figyelmüket, köszönjük szépen, hogy itt vannak, és hát olvassák az *Állati férjet*. További szép estét kívánok mindenkinek, Németh Zoltánt hallották. (*Taps*)